

Враховуючи зазначену вище інформацію, доходимо висновку, що розгляд календарного питання на Всеукраїнському Православному Церковному Соборі 1918 р. показує: воно сприймалося як складна канонічна й церковно-правова проблема, а не як технічне узгодження з державним календарем. Учасники дискусій виходили з позиції, що зміна церковного стилю перевищує компетенцію окремої Церкви та потребує загальноцерковного розгляду.

Аргументація соборян спиралася на апеляцію до традиції, пастирські міркування та врахування практичного досвіду регіонів, де календарні зміни викликали напруження серед вірян. У підсумку Собор ухвалив рішення зберегти чинний календар без змін. Отже, в умовах політичної нестабільності та формування української церковної ідентичності Собор обрав шлях збереження чинного календаря як засіб підтримання богослужбової стабільності та церковного миру.

Джерела та література

1. Звіт про роботу 2 Сесії Всеукраїнського Православного Церковного Собору. Короткий літопис I Всеукраїнського духовного собору та його важливіші постанови. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. Ф. 1071. Оп. 1. Спр. 219.

2. Постанови 2 Сесії Всеукраїнського Православного Собору. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. Ф. 3984. Оп. 3. Спр. 1.

3. Протоколи засідань 2 сесії Собору Всеукраїнської православної церкви під головуванням єпископа Балтського Пимена в будинку Релігійно-просвітницького товариства у м. Києві. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. Ф. 1071. Оп. 1. Спр. 220.

4. Скрынченко Д. Всеукраинский Церковный Собор. *Киевский Православный Вестник*. 1918. № 7.

5. Хроника с Всеукраинского Церковного Собора. *Церковно-общественная мысль*. Киев. 1918. № 15–16.

Ієромонах Павел (Вітрюк Володимир Іванович)

Київська духовна академія і семінарія

МІЖЦЕРКОВНІ ВІДНОСИНИ ОБНОВЛЕНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИНОДАЛЬНОЇ ЦЕРКВИ З ПОМІСНИМИ ПРАВОСЛАВНИМИ ЦЕРКВАМИ: ФОРМИ, ЗМІСТ І ЗНАЧЕННЯ (1920–1930 РР.)

Ключові слова: Українська Синодальна Церква, міжцерковні відносини.

Keywords: Ukrainian Synodal Church, interchurch relations.

У 1920-х рр. обновленська Українська Синодальна Церква (УСЦ) надавала великого значення зовнішнім церковним контактам, розглядаючи їх як засіб легітимації власного статусу в умовах глибокої внутрішньоцерковної кризи та державного тиску. Встановлення і підтримка зв'язків із Помісними Православ-

ними Церквами розглядалися керівництвом УСЦ як важливий чинник підвищення авторитету як всередині країни, так і на міжнародній арені.

Відносини УСЦ з Помісними Церквами формувалися в умовах активного втручання радянської держави у церковне життя. Політика ВЧК–ДПУ–ОГПУ була спрямована на використання обновленського руху як інструменту дезінтеграції традиційної Православної Церкви. Саме тому зовнішні контакти обновленців, зокрема і українських, толерувалися й частково стимулювалися владою, оскільки створювали ілюзію міжнародного визнання «радянського православ'я» [5, с. 55, 57].

Константинопольський Патріархат у 1920–1930-х рр. дотримувався обережної та неоднозначної позиції щодо обновленців. З одного боку, між Фанаром і керівництвом УСЦ відбувався регулярний обмін вітальними листами, делегаціями та представниками (зокрема архімандритом Василієм Дімопуло). З іншого боку, Константинополь уникав чітких формулювань щодо канонічного статусу УСЦ, обмежуючись дипломатичними жестами та загальними закликами до церковного миру [4, с. 12].

Фактор «церковних партій» у сприйнятті Сходом обновленців також відіграв певну роль. Для Константинополя та інших Східних Патріархатів як православні, так і обновленці розглядалися радше як конкуруючі церковні угруповання («партії»), що боролися за владу в умовах радянської дійсності. Це зумовлювало небажання Помісних Церков займати однозначну позицію та визнавати будь-яку зі сторін як єдину законну репрезентацію православ'я в СРСР.

Найбільш сприятливими для обновленців стали контакти з Єрусалимським Патріархатом. Патріарх Даміан у середині 1920-х рр. визнав обновленський Синод єдиним легальним церковним управлінням на території СРСР. Водночас таке зближення мало прагматичний характер і значною мірою було зумовлене матеріальними очікуваннями Єрусалима щодо фінансової підтримки святинь [1, с. 8].

Серед інших Помісних Православних Церков УСЦ підтримувала листування та обмін привітаннями з Елладською, Болгарською, Фінляндською Церквами, а також із Кіпрською архієпископією. Особливо тісними були контакти з Грузинською Церквою, що ґрунтувалися на принципі взаємного визнання та ідеї рівноправності автокефальних Церков [6, с. 259]. Водночас Антіохійський Патріархат зайняв різко негативну позицію, відкрито піддав анафемі обновленців [2, с. 123–124].

Попри активну зовнішню діяльність і значну кількість контактів, жодна з провідних Помісних Церков так і не надала УСЦ чіткого канонічного визнання. Листування, участь представників Сходу у соборних заходах та дипломатичні жести не переросли у формальне закріплення статусу УСЦ у системі міжправославних відносин.

Представники Патріаршої Православної Російської Церкви, зокрема митрополит Сергій (Страгородський), різко критикували контакти східних Патріархів з обновленцями, наголошуючи, що подібні відносини не можуть надати «розкольникам» канонічності, а лише підривають церковну єдність [3, с. 1–2].

Для УСЦ зв'язки з Помісними Церквами мали насамперед символічне та пропагандистське значення. Вони активно використовувалися в публічному дискурсі як доказ «всеправославної підтримки», що мало зміцнити позиції обновленців у боротьбі з іншими церковними течіями в Україні.

Посилення антирелігійної політики радянської влади наприкінці 1920-х рр. призвело до поступового згортання міжнародної діяльності УСЦ. Навіть лояльні до режиму церковні структури втрачали простір для маневру, а зовнішні контакти дедалі більше втрачали практичне значення [7, арк. 21–22].

Отже, міжцерковні відносини обновленської Української Синодальної Церкви у 1920–1930-х рр. мали переважно символічний і пропагандистський характер та були спрямовані на легітимацію її статусу в умовах внутрішньоцерковної кризи й жорсткого державного контролю. Попри активне листування, обміни делегаціями й окремі прояви підтримки з боку деяких Помісних Православних Церков, жодна з них не надала УСЦ повноцінного канонічного визнання, обмежуючись дипломатичними жєстами або ситуативними, прагматичними контактами. Посилення антирелігійної політики наприкінці 1920-х рр. остаточно звузило можливості зовнішньої діяльності обновленців, засвідчивши залежність їх міжцерковних ініціатив від політичної кон'юнктури та неспроможність забезпечити стабільне місце УСЦ в системі міжправославних відносин.

Джерела та література

1. Іще антисинодальна провокація (Тихонівський лист із Єрусалима). *Український православний благовісник*. 1926. № 14. С. 8.

2. «...На путь совершенно искренней лояльности к нашей Советской Власти»: Протокол учредительного засідання Тимчасового патріаршого священного синоду при митрополиті Сергії (Страгородському) / Публ. свящ. А. Мазиріна. *Исторический архив*. 2014. № 2. С. 123–124.

3. Офіційна відповідь Замісника Російського Патріаршого Місцєблюститєля Високопреосвященного Митрополита Сергїя на лист одного з обновленських архієреїв. *Церковные ведомости*. 1927. № 9–10. С. 1–2.

4. Пашков Н. О. Обновленческий раскол в Русской православной церкви и его влияние на межцерковные отношения в 1922–1941 гг. Автореф. дис. ... канд. іст. наук. Мінськ, 2018. 25 с.

5. Пащенко В. О. Дітище ДПУ: до витоків обновленського руху в Україні. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 1994. № 1. С. 51–58.

6. Священному Синоду Української Православної Церкви. *Український православний благовісник*. 1927. № 16. С. 259.

7. Циркулярні і директивні листи ЦК РКП/б/ і ЦК КП/б/У, протоколи засідань антирелігійної комісії ЦК КП/б/У, нарад при Агітпропі ЦК, переписка з питань антирелігійної пропаганди. *ЦДАГО України*. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 2006. 1925. 205 арк.